

Hôtel de Marle

– ett palats för svensk kultur i Paris

Statens fastighetsverk förvaltar inte bara det svenska kulturarvet inom rikets gränser. Mitt i hjärtat av Paris historiska Maraiskvarter ligger Hôtel de Marle, som sedan början av sjuttioalet inrymmer Svenska kulturhuset med Tessininstitutet, uppkallat efter Carl Gustav Tessin som var svensk ambassadör i Paris från 1739 till 1742, och en av tidens mest lysande diplomater, politiker och konstkännare.

Under de tjugofem år som Svenska kulturhuset har bedrivit sin verksamhet i staden, har Marais hunnit ändra karaktär. Från att ha varit ett slitet och nedgången område har det förvandlats till Paris mest dynamiska kulturkvarter med ett tjugotal stora kulturinstitutioner i trakten. Många länder har även följt Sveriges exempel och etablerat sin kultur- och informationsverksamhet i Marais. De forna stadspalatsen hyser nu museer, bibliotek och kulturhus och turistströmmen tycks aldrig sina. Men det anrika Marais tillhör också de

Svenska kulturhuset i Paris är inrymt i det vackra 1500-talspalatset Hôtel de Marle vid rue Payenne i stadsdelen Marais, alldeles i närheten av Place des Vosges och på gångavstånd från Centre Georges Pompidou. När svenska staten 1965 förvärvade palatset var det ett förfallet kråkslott.

infödda parisarnas favorit-tillhåll, en stadsdel där viktiga händelser i Frankrikes historia har utspelat sig.

Le Marais och Hôtel de Marle

På grund av Seines ständiga översvämningar var Le Marais ett stort träsk ännu

under medeltiden. Marais betyder just 'träsk' på franska. Trots att området var vattensjukt lockade det tidigt till sig hovet och aristokratin som här lät uppföra sina *hôtels particuliers*, privatpalats, bakom höga murar. Hit drog också kyrkans män och här byggdes palats för ärkebiskopar och här anlades blomstrande klosterträdgårdar. Hovets ministrar följde hack i häl och kom att tävla med de främsta inom kyrkan och adeln om att uppföra palats och anlägga parker. Rikets främsta arkitekter och konstnärer tillkallades och konst och konsthantverk blomstrade i kvarteren.

När den stora paradplatsen Place des Vosges med sina enhetliga fasader invigdes 1612 under namnet Place Roya-

Palatset öppnar sig med höga franska fönster mot den muromgärdade trädgården.

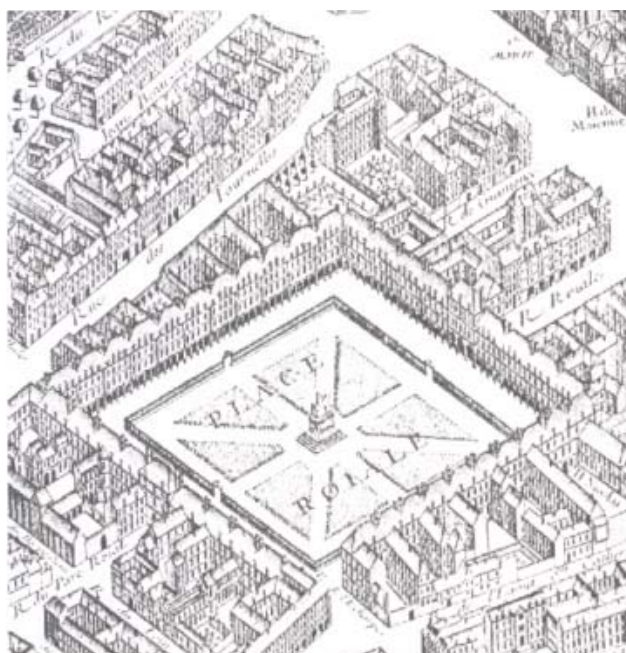
le var Hôtel de Marle redan fyrtio år gammalt! Husets karakteristiska takstol 'à la Philibert de L'Orme', med formen av en upp-och-nedvänd båtköl, kan dateras till senare hälften av 1500-talet. En av de vackra takbjälkarna i huset bär monogrammet 'C. M.' efter Christophe Hector de Marle, rådgiva-

re vid Parisparlamentet, som 1572 inköpte fastigheten i Marais. De Marle kom att bo över trettio år i huset och det är under denna period som byggnaden får de arkitektoniska huvuddrag som den har kvar än idag.

Drottning Kristina gjorde ett besök i Paris 1656 och reste då genom Marais,

där hon bland andra träffade Madame Scarron (de Maintenon), som senare blev Ludvig XIV:s gemål. Hôtel de Marle hade då redan bytt ägare ett par gånger. Bland dessa återfanns Charles II Duret de Chevry, ordförande i Riksräkenskapsverket, som kom att äga huset fram till sin död 1700. Palatset övergick sedan till andra ägare som i sin tur hyrde ut det. Hôtel de Marles storhetstid var då redan i praktiken över. År 1774 fick huset en ny ägare som genomförde en ombyggnad, bland annat för att underlätta uthyrning av enskilda våningar. Entrédörarna och den nuvarande paradtrappan med sitt räcke i smidesjärn tillkom vid den här tiden.

När stadsdelen nått sin absoluta höjdpunkt i slutet av 1700-talet bröt den franska revolutionen ut. Maraiskvarterens aristokrater flydde och palatset plundrades och vandaliserades. Allt som kunde associeras med *l'ancien régime* revs ut, konst och inredningar skingrades och statyer smältes ned. Kyrkorna länsades på inventarier och revs, kloster skövlades och munkar och nunnor fick ta till flykten.

Kring den storslagna paradplatsen Place Royale, som senare döptes om till Place des Vosges, uppfördes i början av 1600-talet adelspalats bakom enhetliga fasader.

Nedgång och förfall

Snart drog hantverkare och småindustrier in i de forna salongerna och gemakerna. I palatsens parker och trädgårdar växte skjul och tillfälliga bostäder upp i skarp kontrast mot de gamla anläggningarnas symmetri och elegans. Under 1800-talet var ett undervisningsinstitut, Institution Bourdon, inrymt i Hôtel de Marle. Därefter gick byggnaden åter dystra öden till mötes. Palatsens gårdar fylldes av skräp och avfall. Marais blev med tiden inte bara Paris utan också Frankrikes mest tätbefolkade område med hög dödlighet och osanitära förhållanden. På 1960-talet hade förfallet nått botten och Marais sågs som en skamfläck på Paris-kartan. Rättor och hemlösa slogs om kyffen i gamla förfallna privatpalats med murkna bjälklag, krossade fönster, raserade tak och utan el, vatten eller sophämtning. Krav började komma på sanering av stadsdelen och 1962 ställdes det hela på sin spets: skulle man riva eländet, sopa rent och bygga nytt – eller rusta upp och sanera? Det var då den dåvarande kulturministern André Malraux slog näven i bordet och fick fram ett beslut om att Marais skulle bevaras. Krassa ekonomiska intressen skulle inte få ta över och radera ut en av de kulturhistoriskt mest värdefulla delarna av Paris. Den så kallade lex Malraux stiftades den 4 augusti 1962. Två år senare förklarades Marais av Paris stadsfullmäktige för 'Frankrikes första skyddade kulturreservat'.

Ett svenskt kulturhus i Paris

Det var i detta kulturpolitiska klimat som svenska staten 1965 på kulturrådet

Entréportalen mot rue Payenne lockar besökaren in på palatsets gård.

Gunnar W. Lundbergs initiativ förvärvade Hôtel de Marle. Huset var då ett nedgången spökslott, ett dystert exempel på hur tidens tand förvandlat ett av Marais en gång så praktfulla privatpalats. Köpeskillingen och restaureringen av fastigheten uppgick till cirka sex miljoner kronor. Därtill kom en kostnad för inredning på 1,6 miljoner. Fastighetsförvärvet och iordningställandet finansierades med medel från de särskilda lotterier som anordnats av staten till förmån för konst, teater och andra kulturella ändamål. Fyra forskarlägenheter i huset inreddes senare med bidrag från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Arkitekter för ombyggnaden var René Duval, Yves de Tonquédez samt Claude Charpentier. De omfattande restaureringsarbetena utfördes under överinseende av Commissions des Monuments Historiques och pågick fram till 1971, då Svenska kulturhuset med Tessininstitutet invigdes. Den pietetsfulla restaureringen har bidragit till att göra Hôtel de Marle till ett av Maraiskvarterens vackraste och mest välbesökta *hôtels particuliers*.

Entre cour et jardin

Hôtel de Marle följer ett typiskt mönster för franska stadspalats under 1600- och 1700-tal, anlagda *entre cour et jardin* – 'mellan innergård och trädgård'. Huvudentrén vänder sig mot en stenbelagd gård som inramas av två flyglar med murar och grindar mot gatan. I södra flygeln öppnar sig den stora portalen med paradtrappan från 1775 och till höger, i norra flygeln, ligger en mindre entré med trappa försedd med vackert smidesjärn från 1694. Paradtrappan leder till huvudvåningen där den stora salen för tillfälliga utställningar är belägen. Denna öppnar sig med höga franska fönster mot den muromgärdade trädgården. I trädgården finns en permanent samling där verk av svenska skulptörer verksamma i Paris under det senaste århundradet är utställda. Sommartid är institutets

I skulpturträdgården återfinns verk av svenska skulptörer.

trädgård en populär oas för besökare och personal.

I huvudvåningen ligger också filmsalen, som nyligen iordningställdes för 3,7 miljoner och ofta används för teater, konserter och som konferenslokal. De två små paviljongerna mot trädgården inrymmer kontor och arkiv. I de två flyglarna som vetter mot innergården inryms kontor, ett mindre galleri för tillfälliga utställningar samt sex gästbostäder för svenska konstnärer, forskare och författare.

Drottning Kristinas salong

En trappa upp i huvudbyggnaden ligger den magnifika Drottning Kristinas salong med ett av Maraiskvarterens bäst bevarade målade bjälktak. Det är här på en bjälke vi finner monogrammet 'C.M.' efter den förste ägaren Christophe Hector de Marle. Golvet är lagt med Versaillesparkett och vid ena kortväggen reser sig en vit kakelugn från mitten av 1700-talet i form av en palm. Med stor sannolikhet är denna tillverkad i Paris. Detta hävdade nyligen den franska konsthistorikern Régine de Plinval de Guillebon i ett

Palatsets eleganta trapphall med vackra konstsmidda räcken.

nyutkommet arbete om fajans- och porslinsstillverkning i Paris under 1700- och 1800-talen. Kakelugnen är den enda inventarie i Hôtel de Marle som överlevt franska revolutionen.

Framför palmkakelugnen står ett skulpterat och förgyllt bord i trä, förmodligen utfört efter ritningar av den franske arkitekten och bildhuggaren Robert de Cotte (1656–1735). Vapenskölden med franska liljan låter ana att möbelen härstammar från Versailles. Jordgloben med förgylld sockel mitt på bordet är tillägnad greven Maudec de Brancas, fransk ambassadör i Sverige 1725, och är en av fem (två jordglober och tre himmelsglober) signerade Jacques och Nicolas Hardy mellan 1738 och 1745. En annan dyrgrip är hovschattelmakaren Lars Nordins medaljskåp från 1730-talet med sina trettiofyra sammetsklädda lådor och elegant svängd rokokoben.

Tessinsamlingarna

Tessinsamlingarna vittnar om de livliga svensk-franska förbindelserna under 1600- och 1700-talen och fram till

våra dagar och består av ca 700 målningar, 1 400 teckningar och 4 000 grafiska blad.

Till de rikhaltiga samlingarna hör också Tessinbiblioteket, ursprungligen med 30 000 volymer, varav en betydande del idag tillhör Umeå universitet. En av upphovsmännen till dessa förfärdiga konst- och boksamlingar var konsthistorikern och kulturrådet Gunnar W. Lundberg, Tessininstitutets grundare. Han donerade sitt livsverk till svenska staten i samband med förvärvet av Hôtel de Marle.

De främsta verken i Tessinsamlingarna är naturligtvis konstverken av de fem svenska 1700-talsmålare som alla invaldes i den franska konstakademien: Charles Boit, Gustaf Lundberg, Alexander Roslin, Per Adolf Hall och Adolf Wertmüller. Till de förfärdiga målningarna hör utan tvekan Alexander Roslins porträtt av sin hustru Marie-Suzanne Giroust. Roslin gjorde en kometkarriär som porträttmålare i Paris och var verksam där i över fyrtio år. Carl Gustaf Klingstedt, Jean Eric Rehn, Jacob Gillberg, Per Gustaf Flo-

ding, Pehr Eberhard Cogell och Niclas Lafrensen är andra svenska 1700-talskonstnärer med omfattande verksamhet i Frankrike och vars verk ingår i samlingarna.

Om de svensk-franska förbindelserna under 1600-talet berättar bland annat David Becks porträtt av filosofen René Descartes och de båda gravryrerna av drottning Kristinas intåg i Paris den 8 september 1656, av vilka den ena är signerad av den franske kopparstickaren Lagniel.

I Tessinsamlingarna återfinns också verk av de fransmän som kallats till Sverige för att utöva sin konst, som till exempel skulptören Bouchardon, arkitekten och scenografen Desprez, skulptören Masreliez och målaren Belanger. Här finns också verk av Guillaume Taraval, mest känd för sina takmålningar på Stockholms slott. Taraval

var också den som tog initiativet att bilda Kongl. Ritarakademien, Konstakademiens föregångare.

Bland svenska skulptörer från senare tid finner vi verk av så vitt skilda namn som Christian Eriksson, Carl Frisendahl, Curt Asker och Gunnar Nilsson. Till den sistnämndes många alster hör ett brons huvud av Tessininstitutets grundare, Gunnar W. Lundberg, placerat vid ingången till Drottning Kristinas salong.

Bland svenska 1900-talsmålare vilkas verk införlivats med samlingarna återfinns bland andra Carl Kylberg och Öyvind Fahlström.

Svenska kulturhusets verksamhet

I Hôtel de Marle avlöser utställningar med svensk konst och konsthantverk, teater, film, konserter, poesiuppläs-

ningar, språkkurser och barnaktiviteter varandra i en aldrig sinande ström. Svenska kulturhuset är idag ett levande och mångfasetterat kulturhus, högt skattat av svenskar, fransmän, gästforskare, turister och inte minst Maraisbor.

Svenska kulturhuset håller numera öppet för allmänheten under hela sommaren.

Nu i sommar visar man en utställning som presenterar Hôtel de Marles historia och som även berättar om den stora restaureringen av byggnaden.

En utställning om svenska uppfinningar visas också och Tessininstitutet med sina konstsamlingar finns tillgängliga för den intresserade. Att uppsöka svalkan i skulpturträdgården är givetvis också något som varmt kan rekommenderas för den som beger sig till Marais i sommar! ■

Marianne Ström

SVENSKA KULTURHUSET I PARIS 1997

Sonja Martinson Uppman, direktör på Centre Culturel Suédois, rekommenderar ett besök på ccs även i höst, då det visas en stor retrospektiv utställning av skulptören Lars Englund och något senare en utställning med stolar av Åke Axelsson. En installation av konstnären Ljubi Lidströmer samt 19-gruppens grafik finns även med på höstprogrammet. Musikserien 'Unga svenska musiker i Paris' försätter på ccs i samarbete med Svenska Rikskonserter och Musik i Skåne. Filmserier och barnverksamhet finns som vanligt med på programmet, liksom föredrag och litteraturkvällar.

Drottning Kristinas salong – ett av palatsets mest magnifika rum med svensk och fransk konst, skulptur och möbler från 1700-talet. Palmkakelugnen från 1700-talets mitt har överlevt den franska revolutionens skövling av palatsets fasta inredning.